

ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาและการบนบานอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Beliefs About Worshipping and Making Vows to Nai Khanom Tom
Monument at Phra Nakhon Si Ayutthaya Province Stadium.

ชรินทร์ ผ่องสวัสดิ์ * | Chanin Phongsawat

นักวิชาการอิสระ, ประเทศไทย;

Independent Scholar, Thailand

*Corresponding author email: chaninphongsawat@gmail.com

Abstract

This academic article explores beliefs related to worship and making vows at the Nai Khanom Tom Monument, located at the Phra Nakhon Si Ayutthaya Provincial Stadium. The monument was built to honor Nai Khanom Tom, a legendary Thai boxer who defeated Burmese and Mon fighters, and who was later praised and rewarded by King Angwa of Burma.

Beyond commemorating a historical hero, the monument also serves as a sacred site believed to bestow blessings and provide assistance to those who worship or make vows. The study found that believers seek blessings for success in business, athletic competitions, and entrance examinations. Although Nai Khanom Tom is primarily revered as a Muay Thai teacher, his sacred role extends into other areas not directly associated with his legacy, making him more versatile than other sacred figures who are believed to grant blessings only within their domain.

Additionally, beliefs surrounding offerings reflect symbolic and cultural connections. Worshipers often choose items based on Nai Khanom Tom's name such as the Thai dessert "khanom tom" and various boiled foods as well as offerings that reflect traditional male lifestyles, such as white liquor and fighting rooster statues. Other offerings, such as marigold garlands, jasmine garlands, betel nut with piper betle leaves, and red soft drinks, are selected based on popular worship practices.

Received: January 14, 2025 Revised: March 6, 2025 Accepted: April 28, 2025

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2025.8>

Keywords: Nai Khanom Tom, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province Stadium, worship, vow, belief

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาและการบนบานอนุสาวรีย์ นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อเชิดชูเกียรติของนายขนมต้ม นักมวยไทยผู้มีชัยชนะเหนือนักมวยพม่าและมอญ ทั้งยังได้รับการยกย่องและพระราชทานรางวัลจากพระเจ้าอองวะอีกด้วย นอกจากนี้อนุสาวรีย์แห่งนี้จะเป็นการเชิดชูเกียรติของวีรบุรุษในประวัติศาสตร์แล้ว ยังมีบทบาทเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อำนวยพรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บูชาและผู้บนบาน การศึกษาพบว่า อนุสาวรีย์นายขนมต้มสามารถอำนวยพรและมอบความสำเร็จแก่ผู้ศรัทธาในด้านธุรกิจ การแข่งขันกีฬา และการสอบเข้าศึกษาต่อ ซึ่งนายขนมต้มได้รับการยกย่องเป็นครูมวยไทย แต่สามารถมอบความสำเร็จในด้านธุรกิจและการศึกษาซึ่งไม่ได้เป็นตามบทบาทเด่นของท่าน นายขนมต้มจึงกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความพิเศษกว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์บางท่านที่สามารถมอบความสำเร็จในด้านที่ท่านถนัดเท่านั้น และความเชื่อเกี่ยวกับของบูชาและของแก้บนสะท้อนความคิดของผู้ศรัทธาว่า อิงตามชื่อของนายขนมต้ม เช่น ถวายขนมต้มและของต้มต่าง ๆ อิงตามวิถีชีวิตของผู้ชายในอดีต เช่น ถวายเหล้าขาวและไก่ชน และอิงตามความนิยม เช่น พวงมาลัยดอกดาวเรือง พวงมาลัยดอกมะลิ หมากพูล และน้ำแดง

คำสำคัญ: นายขนมต้ม, สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, การบูชา, การบนบาน, ความเชื่อ

บทนำ

สังคมไทยมีความผูกพันกับการบูชาบุคคลในประวัติศาสตร์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาอย่างยาวนาน ดังปรากฏในคำให้การชาวกรุงเก่าว่า “เทวรูปพระนเรศวรนั้นมีน้ำพระเนตรไหลและเปล่งศัพท์สำเนียงอันดัง อสนีบาตตกลงหลายครั้งหลายหน พระราชวงศานางวงศ์ข้าราชการก็ไม่ตั้งอยู่ในสัจธรรม สำแดงเหตุที่จะเสียพระนคร” (กรมศิลปากร, 2510) สะท้อนให้เห็นว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแม้จะสวรรคตไปแล้ว พระองค์ก็ได้รับการเคารพบูชามาจนกระทั่งวาระสุดท้ายของกรุงศรีอยุธยา หรือการยกย่องบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เช่น เจ้าพ่อพญาแล สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาของชาวชัยภูมิ ท่านเป็นอดีตเจ้าเมืองชัยภูมิในสมัยรัชกาลที่ 3 ทั้งยังเป็นผู้มีศีลธรรม วาจาสีทธิ และปกครองชาวชัยภูมิอย่างร่มเย็นเป็นสุข

ด้วยฤทธิ์อาคมเพราะเป็นผู้มีวิชา (สง่า พัฒนชีวะพูล, 2538) ด้วยความเก่งกาจของท่านจึงเป็นที่พึ่งของผู้ศรัทธา

บุคคลในตำนานหรือประวัติศาสตร์ของไทย ได้รับการยกย่องเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยวิธีการอันทรงเกียรติและมีคุณงามความดีเป็นที่ยกย่อง ด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทยส่วนมากมักอำนาจพรและมอบความสำเร็จแก่ผู้ศรัทธาในสิ่งที่ท่านมีบทบาทเด่น เช่น ยี่ก่อง เทพโชคลากแห่งย่านพลับพลาไชย ซึ่งตอนมีชีวิตอยู่เคยเป็นนายอากรโรงหวย ก.ข. ย่านสามยอด (ตุนุชเดช บุญน้อย, 2566) การที่ท่านเคยเป็นนายอากรโรงหวย จึงทำให้มีคณินิยมมาขอโชคจากการเสี่ยงทายจากท่าน หรือเจ้าพ่อกวนอู ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ และเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์จีน ดังที่ กนกพร เจริญแสนสวย (2557) ได้เสนอว่าผู้ที่ทำธุรกิจได้กราบไหว้บูชาเทพเจ้ากวนอู ทั้งนี้เพราะเทพเจ้ากวนอูนั้นเป็นสัญลักษณ์แห่งความซื่อสัตย์ ความกตัญญูรู้คุณ ความจงรักภักดี ซึ่งผู้ทำธุรกิจส่วนใหญ่ได้นำความเชื่อถือต่าง ๆ มาใช้เป็นหลักในการทำธุรกิจ

ข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มาจากบุคคลในประวัติศาสตร์ และการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามบทบาทและความถนัดของแต่ละสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ทว่าอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีบทบาทเป็นสิ่งเชิดชูบุคคลในประวัติศาสตร์และยังมีบทบาทเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย นายขนมต้มได้รับการยกย่องเป็นบรมครูมวยไทย แต่ด้วยความศรัทธาของประชาชนทำให้ท่านอำนาจพรและช่วยเหลือให้ผู้ศรัทธาสมปรารถนาในด้านธุรกิจ การแข่งขันกีฬา (ทั้งกีฬามวยไทยและกีฬาอื่น) และการศึกษา ซึ่งไม่ได้เป็นเรื่องที่ท่านถนัดหรือเชี่ยวชาญ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความน่าสนใจ จนนำไปสู่การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาและบนบานอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการศึกษาพบว่า ของบูชาและของแก้บนอนุสาวรีย์นายขนมต้มแห่งนี้ มีความน่าสนใจที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดและความเชื่อของผู้ศรัทธาได้เป็นอย่างดี

ความเป็นมาของนายขนมต้มในเอกสารประวัติศาสตร์

นายขนมต้ม ได้รับการยกย่องว่าเป็นบรมครูกีฬามวยไทย เพราะเป็นนักมวยไทยที่สันนิษฐานว่ามีชีวิตอยู่ช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย ได้มีการกล่าวถึงในเอกสารประวัติศาสตร์

2 ฉบับ ได้แก่ พระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จเจ้าพระยาบรมนาถ วัตพระเชตุพน และพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา

พระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จเจ้าพระยาบรมนาถ วัตพระเชตุพน ซึ่งเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ชิ้นแรกที่กล่าวถึงนายขนมต้ม ได้บันทึกไว้ว่า

ฝ่ายพระเจ้าอังวะยังอยู่ ณ เมืองย่างกุ้ง ทำการยกฉัตรยอดพระมหาเจดีย์เกษชาตุสำเร็จแล้วให้มีการฉลอง จึงขุนนางพม่ากราบทูลว่า คนมวยเมืองไทยมีฝีมือดียิ่งนัก จึงตรัสสั่งให้จัดหามาได้นายขนมต้มคนหนึ่ง เปนมวยดีมีฝีมือแต่ครั้งกรุงเก่า เอาตัวมาถวายพระเจ้าอังวะ พระเจ้าอังวะจึงให้จัดพม่าคนมวยเข้ามาเปรียบกับนายขนมต้มได้กันแล้ว ก็ให้ชกกันหน้าพระที่นั่ง แลนายขนมต้มชกพม่าไม่ทันถึงยกก็แพ้ แล้วจัดคนอื่นเข้ามาเปรียบชกอีก นายขนมต้มชกพม่าชกมอญแพ้ถึงแก่คนสิบคนสู้ไม่ได้ พระเจ้าอังวะทอดพระเนตรยกพระหัตถ์ตบพระอุระตรัสสรรเสริญฝีมือนายขนมต้มว่า ไทยมีพิศมอยู่ทั่วตัว แต่มือเปล่าไม่มีอาวุธเลยยังสู้ได้ คนเดียวชนะถึงแก่คนสิบคนฉนี้ เพราะจำนายไม่ตีจึงเสียบ้านเมืองแก่ข้าศึก ถ้าจำนายตีแล้ว ไหนเลยจะเสียกรุงศรีอยุธยา แล้วพระราชทานรางวัลแก่นายขนมต้มโดยสมควร (สมเด็จเจ้าพระยาบรมนาถ วัตพระเชตุพน, 2558)

พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ซึ่งเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ชิ้นถัดมาที่มีการกล่าวถึงนายขนมต้ม ได้บันทึกไว้ว่า ฝ่ายพระเจ้าอังวะยังอยู่ณเมืองย่างกุ้ง ทำการยกฉัตรยอดพระมหาเจดีย์เกษชาตุสำเร็จแล้วให้มีการฉลอง จึงขุนนางพม่ากราบทูลว่าคนมวยเมืองไทยมีฝีมือดียิ่งนัก จึงตรัสสั่งให้จัดหามา ได้นายขนมต้มคนหนึ่งเปนมวยดีมีฝีมือแต่ครั้งกรุงเก่า เอาตัวมาถวายพระเจ้าอังวะ ๆ จึงให้จัดพม่าคนมวยเข้ามาเปรียบกับนายขนมต้มได้กันแล้วก็ให้ชกกันหน้าที่นั่ง แลนายขนมต้มชกพม่าชกมอญแพ้ ถึงแก่คนสิบคนสู้ไม่ได้ พระเจ้าอังวะทอดพระเนตรยกพระหัตถ์ตบพระอุระตรัสสรรเสริญฝีมือนายขนมต้มว่าไทยมีพิศมอยู่ทั่วตัว แต่มือเปล่าไม่มีอาวุธเลยยังสู้ได้ คนเดียวชนะถึงแก่คนสิบคนฉนี้ เพราะจำนายไม่ตีจึงเสียบ้านเมืองแก่ข้าศึก ถ้าจำนายตีแล้ว ไหนเลยจะเสียกรุงศรีอยุธยา แล้วพระราชทานรางวัลแก่นายขนมต้มโดยสมควร (สมเด็จเจ้าพระยาบรมนาถ วัตพระเชตุพน, 2505)

เพจวิพากษ์ประวัติศาสตร์ (2562) ได้ให้ข้อมูลว่า ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาที่ชำระในสมัยรัชกาลที่ 4 และเป็นฉบับที่มีการตีพิมพ์อย่างแพร่หลายในเวลาต่อมาก็ยังคงยึดถือเนื้อหาในพระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จเจ้าพระยาบรมนาถ วัตพระเชตุพน ฉบับตัวเขียนเป็นต้นแบบ นอกจากการสะกดคำแล้วไม่มีเนื้อหาแตกต่างกัน นอกจากนี้ เพจวิพากษ์

ประวัติศาสตร์ (2562) ยังเสนอว่า อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังไม่ค้นพบหลักฐานลายลักษณ์อักษรอื่น ๆ ที่กล่าวถึงบุคคลชื่อนายขนมต้มเลย ทั้งในพระราชพงศาวดารของไทยที่ชำระขึ้นก่อนฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ฯ และหลักฐานของต่างประเทศ

นายขนมต้มในเอกสารประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับ แสดงให้เห็นว่า มีนักมวยยอดฝีมือดังชื่อความในพงศาวดารที่ว่า “นายขนมต้มชกพม่าไม่ทันถึงยกก็แพ้ แล้วจัดคนอื่นเข้ามาเปรียบชกอีก นายขนมต้มชกพม่าชกมอญแพ้ถึงเก้าคนสิบคนสู้ไม่ได้” (สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน, 2558) จึงทำให้เกิดการยกย่องบุคคลในประวัติศาสตร์ท่านนี้เป็นบรมครูมวยไทย ด้วยเหตุนี้ คมทวน คันธนู ได้นำเรื่องราวของนายขนมต้มมาแต่งเป็นนวนิยายเรื่อง “นายขนมต้ม คนกล้านอกตำนาน” ในปี พ.ศ. 2530 แล้วได้สร้างเป็นละครโทรทัศน์เรื่อง “นายขนมต้ม” ในปี พ.ศ. 2539 (วิกิพีเดีย, 2567)

ด้วยวีรกรรมของนายขนมต้ม ทำให้ได้รับการยกย่องเป็นวีรชนผู้กล้าแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งวีรกรรมที่นายขนมต้มสามารถมีชัยเหนือนักมวยพม่าและมอญได้ระบุว่าเป็นวันที่ 17 มีนาคม 2317 จึงได้กำหนดให้ทุกวันที่ 17 มีนาคมของทุกปีเป็นวันมวยไทย หรือวันนักมวย เพื่อเป็นการระลึกชัยชนะของนายขนมต้มนั่นเอง โดยที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดงานขึ้นที่หน้าอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีพิธีบวงสรวงอนุสาวรีย์นายขนมต้ม และกิจกรรมเกี่ยวกับกีฬามวยตามความเหมาะสม

ความเป็นมาของอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องนักมวยที่เก่งกาจในประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา สิทธิพร เกตุชีพ (2567) ได้ให้ข้อมูลความเป็นมาของอนุสาวรีย์นายขนมต้มแห่งนี้ไว้ว่า อนุสาวรีย์นายขนมต้มที่ตั้งภายในสนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้งบประมาณในการแข่งขันกีฬาแห่งชาติ ครั้งที่ 24 (กรุงเก่าเกมส์) ปี พ.ศ. 2534 โดยมูลนิธิเพื่อการพัฒนากีฬาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นกองทุนเพื่อการพัฒนากีฬาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่สร้างแล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2535 ทางสมาคมกีฬากรุงเก่า หรือปัจจุบันคือสมาคมกีฬาแห่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เล็งเห็นว่า นายขนมต้มเป็นนักกีฬามวยไทยที่เกิดในสมัยกรุงศรีอยุธยา และสร้างวีรกรรมชื่อเสียงไว้ จึงสร้างอนุสาวรีย์นี้ไว้เป็นอนุสรณ์ เพื่อระลึกถึงความกล้าหาญของนายขนมต้ม แล้วออกแบบอนุสาวรีย์เป็นนักมวยคาดเชือกร่างกายกำยำสื่อถึงความเป็นนักกีฬา

ภาพที่ 1 อนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา: ชรินทร์ ผ่องสวัสดิ์ (2564). [ภาพถ่าย]

ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาและการบนบานอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อนุสาวรีย์นายขนมต้ม ได้รับความเคารพและบูชาจากเจ้าหน้าที่ที่ทำงานภายในสนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นักกีฬาและประชาชนทั่วไปที่เข้ามาใช้สถานที่เพื่อออกกำลังกาย การลงพื้นที่เก็บข้อมูลเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาและการบนบานอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ข้อมูลความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาและการบนบานจากคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่ที่ทำความสะอาด 2 ท่าน คือ นาง ก. กับ นาง ข. ซึ่งเป็นผู้ดูแลความสะอาดเรียบร้อยบริเวณอนุสาวรีย์นายขนมต้ม

นาง ก. (2567, 8 กรกฎาคม) ได้บอกเล่าว่า มีผู้คนแวะเวียนมาไหว้ขอพรปู่ขนมต้ม (เจ้าหน้าที่นิยมเรียกท่านว่า ปู่ขนมต้ม ยกย่องท่านเป็นผู้ใหญ่ท่านหนึ่งที่พวกตนให้ความเคารพ) อยู่เรื่อย ๆ เป็นแม่ค้าที่ขายของภายในสนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชาชนทั่วไป และนักกีฬาที่มาใช้สถานที่ เรื่องที่นิยมขอพรจะเป็นเรื่องค้าขาย การแข่งขัน และที่ประสบ

ด้วยตัวเองคือ ขอพรเรื่องการสอบเข้าศึกษาต่อของลูกสาว นาง ข. (2567, 8 กรกฎาคม) ได้บอกเล่าว่า อีกเรื่องที่เห็นกับตัวเองคือมีคนมาบนบานเรื่องขายที่ดินแล้วสำเร็จ ส่วนของบูชาและของแก้บนที่นิยมนำมาถวายกันคือ พวงมาลัยดอกดาวเรือง พวงมาลัยดอกมะลิ หมากพลู น้ำแดง เหล้าขาว ขนมต้ม ของต้มต่าง ๆ เช่น ถั่วต้ม มันต้ม ไข่ต้ม และรูปปั้นไก่ชน

ภาพที่ 2 ของถวายเป็นอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา: ชรินทร์ ผ่องสวัสดิ์ (2564). [ภาพถ่าย]

วิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาและการบนบานอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นายขนมต้มเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นักมวยไทยยกย่องเป็นบรมครูมวยไทย แต่เมื่อได้สร้างอนุสาวรีย์นายขนมต้มขึ้น ณ สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้ผู้ที่เลื่อมใสในความเก่งกาจได้ยกย่องท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภายในสนามกีฬาเรียกท่านว่า “ปู่ขนมต้ม” หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ปู่ต้ม” แสดงให้เห็นถึงการยกย่องท่านเป็นผู้ใหญ่ที่พวกเขาให้ความเคารพ อาจมองได้ว่าท่านได้รับการยกย่องเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้ปกป้องคุ้มครองสนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกด้วย และด้วยคำว่า “ปู่” นอกจากเป็นการยกย่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วมองได้ว่าเป็นการนับญาติกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เสมือนยกย่องท่านเป็นผู้ใหญ่ท่านหนึ่งในครอบครัว ส่วนผู้บูชาเป็นลูกหลาน ซึ่งคตินี้ยังปรากฏในคนไทยเชื้อสายจีน เช่น การเรียกขานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้ชายที่ตนเคารพว่า “อากง” ซึ่งหมายถึงปู่เหมือนกัน เช่น อากงเห็งเจีย อากงกวนอู หรือ

แม้แต่ได้ฮงกง ชาวจีนก็เรียกท่านว่าอากง สะท้อนความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นประหนึ่งครอบครัวเดียวกัน จะว่าไปแล้วอีกหลักฐานซึ่งปรากฏเป็นนามของเทพเลยคือ “ม่าโจ้ว” ซึ่งเป็นพระนามหนึ่งของเจ้าแม่ทับทิม สอดคล้องกับคำว่า “โจ้วม่า” แปลว่า “แม่ของตาหรือแม่ของยาย” แสดงให้เห็นความยืนยาวของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อกันว่าม่าโจ้วเป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ ยังมีการสันนิษฐานว่า คำว่า “แม่อานาง” อันเป็นคำเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้หญิง ที่มีหน้าที่พิทักษ์รักษาผู้เดินทางด้วยพาหนะ เช่น เรือ รถยนต์ เป็นต้น อาจมาจากคำว่าม่าโจ้วอีกด้วย การเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นนี้อาจเป็นการบ่งบอกถึงบุคคลที่เกิดมาก่อน ซึ่งตรงกับคติการเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนไทยด้วยศัพท์ทางเครือญาติ

คนไทยนิยมเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า ปู่กับย่า เช่น ปู่ศรีสุทโธ ย่าศรีปทุมมา ปู่ท้าวเวสสุวรรณ หรือภาคใต้จะเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีพลังอำนาจว่า “ทวด” เช่น ทวดพระเสื่อเมือง ทวดขุนดำ ทวดพญานาควัดหัวตรุษ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประหนึ่งเป็นผู้ใหญ่ในครอบครัว เป็นการแสดงออกถึงความต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือตนเหมือนลูกหลาน หากคนในครอบครัวเดือดร้อน ผู้ใหญ่ในบ้านจะไม่นิ่งดูตาย คงคล้ายกับคติของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่เรียกเทพสตรีว่า “แม่” เช่น “Maa Durga” หมายถึง “พระแม่ทุรคา” “Laxmi Mata” หมายถึง “พระแม่ลักษมี” และเรียกเทพบุรุษว่า “พ่อ” เช่น “Ganpati Bappa” หมายถึง “พ่อพระพิฆเนศ” เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า พ่อแม่จะไม่ทอดทิ้งลูกของตนอย่างเด็ดขาด ซึ่งสันนิษฐานว่าแนวคิดนี้ทำให้เกิดความเชื่อในสังคมไทยในการเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า “เจ้าพ่อ” และ “เจ้าแม่” อีกด้วย คนไทยเชื้อสายจีนก็เรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทำนองนี้เช่นกัน เช่น เจ้าพ่อกวนอู เจ้าแม่สร้อยดอกหมาก เจ้าพ่อนางา เจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่ทับทิม เป็นต้น การใช้คำเรียกฐานะทางเครือญาติกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ย่อมสะท้อนถึงผู้บูชาเป็นคนที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลนั่นเอง

ด้วยนายขนมต้ม ได้รับการยกย่องเป็นวีรบุรุษคนหนึ่งในประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา จึงนำไปสู่การขอพรและบนบานของผู้ศรัทธา จากการสัมภาษณ์ นาง ก. และ นาง ข. ทำให้เห็นว่า นายขนมต้ม ผู้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งกีฬามวยไทย ได้รับการเคารพนับถือในฐานะบรมครูมวยไทย แต่ประชาชนทั่วไปมองว่าท่านเป็นที่พึ่งทางใจ ขอพรแล้วสำเร็จในหลายเรื่อง เช่น ค้าขาย การแข่งขันกีฬาต่าง ๆ ไม่ใช่เฉพาะกีฬามวยไทยเท่านั้น การศึกษา และธุรกิจที่ดิน แสดงให้เห็นว่านายขนมต้ม สามารถให้ความช่วยเหลือในด้านอื่นที่ไม่ใช่เฉพาะด้านกีฬามวยไทย

ที่ท่านมีบทบาทได้ นับได้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นนักกีฬามวยไทย แต่สามารถอำนวยพรในด้านธุรกิจและด้านการศึกษาได้ แสดงให้เห็นถึงอำนาจวิเศษของท่าน

การขอพรของนักกีฬาที่มาแข่งขันที่สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม้จะไม่ได้เป็นกีฬามวยไทยก็สำเร็จสมหวังตามที่ขอ สะท้อนภาพของการขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำพื้นที่ ดังกรณีญาติของผู้ป่วยโรงพยาบาลศิริราช ได้ขอพรพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก หรือที่นิยมเรียกท่านว่า “พระบิดา” ให้ผู้ป่วยกลับมามีสุขภาพร่างกายแข็งแรง หรือพ้นจากขีดอันตรายให้กลับมาใช้ชีวิตได้ดังเดิม หรือกรณีไปสอบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย จะนิยมขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัยนั้น ๆ เช่น อนุสาวรีย์ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุสาวรีย์สามบูรพาจารย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อนุสาวรีย์ศาสตราจารย์สาโรช บัวศรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น อนุสาวรีย์นายขนมต้ม จึงมีบทบาทนอกจากเป็นสิ่งเชิดชูวีรชนแล้ว ยังเป็นสิ่งแทนให้คนทั้งหลายได้บูชา ทำให้นายขนมต้มเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองคนในพื้นที่ สะท้อนผ่านการขอพรของ นาง ข. ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดในสนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และคนที่ตกทุกข์ได้ยากจากที่อื่นได้ด้วย

สำหรับของบูชาและแก่นนายขนมต้ม มีทั้งเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นนายขนมต้ม เช่น ขนมต้ม นิยมถวายเพราะเป็นขนมไทยมงคลที่มีชื่อตรงกับชื่อของท่าน หรือของต้มต่าง ๆ นาง ก. ได้บอกว่า ด้วยชื่อของท่านมีคำว่า “ต้ม” จึงมีคนนิยมนำของต้มมาถวาย เช่น ไก่ต้ม ถั่วต้ม มันต้ม ข้าวต้มมัด ฯลฯ แต่ขนมต้มจะนิยมมากเพราะตรงกับชื่อของท่านที่สุด ส่วนของบูชาและแก่นอื่นผู้ศึกษามีความเห็นดังนี้ พวงมาลัยดอกดาวเรือง นิยมนำมาบูชาและแก่นเพราะเป็นดอกไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล พวงมาลัยดอกมะลิ นิยมเพราะเป็นดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม แสดงถึงความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยกลิ่นหอม หมากพลู เป็นของถวายที่นิยมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นบุคคล เพราะคนในสมัยก่อนนิยมกินหมาก ส่วนน้ำแดง เป็นเครื่องดื่มที่นิยมนำมาบูชาเพราะสีแดงเป็นสีแห่งความเป็นสิริมงคล คาดว่าได้อิทธิพลความเชื่อมาจากจีน แต่เครื่องดื่มที่นิยมถวายท่านคือ เหล้าขาว อาจเพราะเป็นเครื่องดื่มมีนเมาที่คนสมัยก่อนนิยมดื่มรูปปั้นไก่ชน ไก่ชนเป็นสัตว์เลี้ยงของผู้ชายในอดีต ซึ่งนายขนมต้มน่าจะชื่นชอบ

ผู้ศึกษามีข้อสังเกตว่า ของบูชาหรือของแก่นโดยทั่วไปส่วนมากมาจากของที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นสิ่งที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์โปรด เช่น คนนิยมถวายว่าวให้เจ้าแม่เขาสามมุข เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เจ้าแม่กับนายแสน ผู้เป็นชายคนรักได้มาพบกัน

(bonnevie, 2566) ปองกานต์ สุตรอนันต์ (2566) เล่าตำนานนี้ไว้ว่า วันหนึ่ง สาวมุกที่ชอบไปนั่งเล่นอยู่เชิงเขาแถวอ่างศิลา บังเอิญเห็นว่าตัวหนึ่งลอยมาตกอยู่บริเวณที่เธอนั่งพอดี โดยว่าตัวนี้ไม่ใช่ของใครที่ไหนแต่เป็นของ “นายแสน” ลูกชายกำนันประจำตำบลนี้นั่นเอง โดยนายแสนวิ่งตามมาเก็บว่า และเกิดอาการรักแรกพบกำเริบ เขาจึงมอบว่าเป็นสิ่งแทนตัวให้แก่เธอ สำหรับการถวายเหล่าขาวและเลี้ยงไก่ชนให้นายขนมต้ม ไม่ได้มีการกล่าวไว้ในประวัติของท่านว่าโปรดของสองสิ่งนี้ คงด้วยข้อมูลประวัติของท่านที่มีไม่มากเลยทำให้ผู้ศรัทธาต้องคิดหาของบูชาที่เหมาะสมจนนำไปสู่การตีความว่า นายขนมต้มเป็นผู้ชายสมัยก่อนน่าจะชอบดื่มเหล่าขาวและเลี้ยงไก่ชนก็เป็นได้ หรืออาจจับปลัดจับผลู ผู้ศรัทธาบนบานด้วยเหล่าขาว หรือไก่ชนแล้วสมหวังตามที่บนบานไว้ คล้ายกับการถวายกุหลาบแดงและน้ำแดงท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งไม่มีปรากฏในตำนานหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเลย ว่าพระองค์โปรดของสองสิ่งนี้แต่อย่างใด แต่เมื่อมีคนถวายแล้วเกิดสัมฤทธิ์ผล จึงได้ถวายตามกันจนแพร่หลาย

ของถวายที่นิยมนำมาบูชาและแก้บน สะท้อนให้เห็นความเป็นวิถีชีวิตของผู้ชายในอดีต เช่น ต้มของมีนเมาอย่างเหล่าขาวและเลี้ยงไก่ชน นอกนั้นเป็นของถวายที่มีชื่อตรงกับชื่อของท่าน เช่น ขนมต้มและของต้มต่าง ๆ และของถวายที่นิยมถวายกันทั่วไป เช่น พวงมาลัยและน้ำแดง

ความเชื่อเรื่องการบูชาและการบนบานอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้เห็นถึงความคิดและความเชื่อของผู้ศรัทธาที่ไม่ได้อิงจากประวัติของนายขนมต้ม เช่น ไม่มีข้อมูลปรากฏว่านายขนมต้มเลี้ยงไก่ชนหรือชอบชนไก่ ผิดกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่มีปรากฏข้อมูลในคำให้การชาวกรุงเก่า (2510) ว่าพระองค์ทรงชนไก่ทำให้ของถวายมาจากการคาดการณ์จากผู้ศรัทธาว่าท่านน่าจะชอบ หรืออิงตามวิถีชีวิตของผู้ชายในอดีตที่น่าจะชอบชนไก่และต้มเหล่าขาว แต่สิ่งที่น่าสนใจคือการถวายของที่มีชื่อคล้ายกับชื่อของท่าน เช่น ขนมต้ม และของต้มต่าง ๆ ทำให้เห็นถึงการจัดการสรรหาของถวายตามความคิดของผู้ศรัทธาได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ การที่อนุสาวรีย์นายขนมต้มอันเป็นสิ่งเชิดชูเกียรติบุคคลในประวัติศาสตร์ ได้เพิ่มอีกบทบาทคือกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถบันดาลในสิ่งอื่น นอกจากการคุ้มครองนักกีฬามวยไทยให้กับผู้ที่บูชา ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาวะความตึงเครียดในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับทฤษฎีของ อมาวตี เลียรถาวร (2532) ที่ว่า ความเชื่อมีบทบาทเป็นที่พึ่งทางใจในสถานการณ์วิกฤต ในอดีตสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาจมีบทบาทในการอำนวยพรให้สิ่งที่เป็นไปได้ให้เป็นไปได้ เช่น สร้างความอุดมสมบูรณ์ ด้านภัยแล้ง ผู้ศึกษาเห็นว่าในปัจจุบันเรื่องเศรษฐกิจ

จัดว่าเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ควบคุมได้ยาก จึงทำให้ผู้คนหวงอาศัยพึ่งพาสິงศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือในด้านธุรกิจกันมากขึ้น ทั้งยังสะท้อนความเป็นยุคของทุนนิยมได้ด้วย ว่าชีวิตต้องขับเคลื่อนด้วยเงินตรา หรืออาจมองได้ว่า ความเชื่อในการบูชาและบนบานได้แปรเปลี่ยนไปตามกระแสของสังคมก็เป็นได้ ทั้งยังสะท้อนการขอในสิ่งที่ตนเองทำไม่ได้ ไม่มั่นใจ จึงต้องพึ่งพาสິงศักดิ์สิทธิ์

บทสรุป

อนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เริ่มจากเจตนาสร้างขึ้นเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติวีรชนผู้กล้าในประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้รับการเคารพนับถือเป็นสิงศักดิ์สิทธิ์ประจำสนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นายขนมต้มได้รับการยกย่องเป็นบรมครูกีฬามวยไทย ซึ่งจัดเป็นสิงศักดิ์สิทธิ์ของนักกีฬามวยไทย แต่ทว่าด้วยความศรัทธาของประชาชนทั่วไปที่มีต่อนายขนมต้ม พบว่า มีการขอพรแล้วได้รับความสำเร็จสมหวังในหลายด้าน ได้แก่ ธุรกิจ การแข่งขันกีฬา และการศึกษา จึงเกิดการบูชาและการบนบานตามมา สำหรับของบูชาพบว่า ใช้ของถวายที่มีชื่อตรงกับชื่อของสิงศักดิ์สิทธิ์ เช่น ขนมต้ม และของต้มต่าง ๆ เพราะอิงตามชื่อของท่านที่มีคำว่า “ต้ม” ทั้งยังใช้ของถวายที่เชื่อว่าผู้ชายสมัยก่อนชื่นชอบ เช่น เหล้าขาวและไก่ชน สุกท้ายมีของถวายที่นิยมถวายทั่วไป เช่น พวงมาลัย ดอกไม้ หมากพลู และน้ำแดง

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร เจริญแสนสวย. (2557). *การศึกษามิติสัมพันธ์ของความเชื่อส่วนบุคคลในเทพเจ้ากวนอู สำหรับการสร้างแรงผลักดันทางธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราช* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/8705?attempt=2&&locale-attribute=en>
- กรมศิลปากร. (2510). *คำให้การชาวกรุงเก่า*. โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม. <https://finearts.go.th/storage/contents/file/NsiBYkTrppTZdZs0nPcUxO89poRuiq6N73eUZ74B.pdf>
- ชนินทร์ ฝ่องสวัสดิ์. (2567). *ของถวายอนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. [ภาพถ่าย]. พระนครศรีอยุธยา
- _____. (2567). *อนุสาวรีย์นายขนมต้ม สนามกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. [ภาพถ่าย]. พระนครศรีอยุธยา

จังหวัดมหาสารคาม [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/showthesis_th.asp?id=0000000098
Bonnie. (2566). *ศาลเจ้าแม่เขาสามมุข มุควมรัก ณ บางแสน*. MThai. <https://mthai.com/travel/chon-buri/312708.html>

